

Explaining the Thoughts of the Leaders of the Islamic Revolution in Designing Sacred Defense Museum

Reza shahgholian¹

Abstract

Considering the various narratives from the Imams of the Islamic Revolution of Iran regarding the Sacred Defense, the objective of this research can be introduced as a macroscopic analysis of the narratives of the Sacred Defense from the perspective of Imam Khomeini (RA) and the Supreme Leader (May his shadow extend), as well as their role in designing Sacred Defense museums. Given the nature of the article's title and in order to answer the main question, this research employs a descriptive-analytical method to examine the subject and falls under the category of theoretical-applied research. The method and tools for collecting information and data include library and documentary research, referring to the speeches and statements of Imam (RA) and the Supreme Leader (May his shadow extend), internet resources, and interviews with Sacred Defense experts. Through analysis and answering the questions of this article, 23 macroscopic indicators in the field of Sacred Defense were identified for them. Among the most important of these indicators are commemorating the heroes of the Sacred Defense, preserving the آثار (آثار could mean "آثار of war" or "relics of war") of war, Sacred Defense as a factor of awakening, Sacred Defense as a factor for the flourishing of talents, Sacred Defense and martyrs, Sacred Defense and art, etc. Solutions were also provided to address their role in designing Sacred Defense museums. The research results indicate that twenty general and important indicators were extracted from the study and analysis of various narratives of the Imams of the Islamic Revolution, which can be used in designing Sacred Defense museums.

Keywords: Sacred Defense; Sacred Defense Museums; Thoughts of the Leaders

1. Assistant Professor of Strategic Defense Sciences, Imam Hossein (AS) Guards Officer Training and Training University, Tehran, Iran. mohajer470@gmail.com

تبیین اندیشه‌های امامین انقلاب اسلامی در طراحی

موزه‌های دفاع مقدس

رضا شاه‌قلیان قهفرخی^۱

۱۱

سال ششم

پاییز و زمستان ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۶/۰۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۸/۱۰

صص: ۳۶۲-۳۳۳

شاپا چاپی: ۶۳۲۸-۲۵۳۸

الکترونیکی: ۱۶۵۵-۲۷۱۷

DOR: 20.1001.1.25386328.1403.6.11.12.7

چکیده

با نظر به روایات مختلف از امامین انقلاب اسلامی ایران پیرامون دفاع مقدس، می‌توان هدف از این تحقیق را، تحلیل کلان روایت‌های دفاع مقدس از منظر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و نیز نقش آن‌ها در طراحی موزه‌های دفاع مقدس معرفی نمود. با توجه به ماهیت عنوان مقاله و در مسیر پاسخگویی به پرسش اصلی، در این تحقیق از روش توصیفی-تحلیلی جهت بررسی موضوع استفاده شده است و از نظر نوع تحقیق در دسته پژوهش‌های نظری - کاربردی قرار دارد. روش و ابزار گردآوری اطلاعات و داده‌ها نیز به شیوه کتابخانه‌ای - اسنادی، رجوع به سخنرانی‌ها و فرمایشات امام (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و منابع اینترنتی و مصاحبه با خبرگان دفاع مقدس می‌باشد که با تجزیه و تحلیل و پاسخ به پرسش‌های این مقاله، ۲۳ شاخص کلان در زمینه دفاع مقدس برای آن‌ها احصا گردید که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به مواردی چون گرامیداشت سلحشوران دفاع مقدس، حفظ آثار جنگ، دفاع مقدس عامل بیداری، دفاع مقدس عامل شکوفایی استعدادها، دفاع مقدس و شهدا، دفاع مقدس و هنر و ... اشاره نمود و راه کارهایی نیز جهت پاسخ به نقش آن‌ها در طراحی موزه‌های دفاع مقدس ارائه گردید. نتایج تحقیق نشانگر آن است که بیست شاخص کلی و مهم از بررسی و تجزیه و تحلیل روایت‌های مختلف امامین انقلاب اسلامی استخراج شد که می‌توان از نقش آن‌ها در طراحی موزه‌های دفاع مقدس استفاده نمود.

کلیدواژه‌ها: دفاع مقدس، موزه‌های دفاع مقدس، اندیشه امامین.

۱. استادیار علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، تهران، ایران. mohajer470@gmail.com

مقدمه و بیان مسئله

هنر همواره به‌عنوان یکی از ابزارهای حفظ دستاوردهای دفاع مقدس مطرح بوده است و طی سال‌های پس از جنگ هنر و هنرمندان تلاش‌هایی را در جهت حفظ، انتقال و ماندگاری ارزش‌های دفاع مقدس انجام داده‌اند و راه‌اندازی موزه‌های دفاع مقدس در حقیقت تلاشی جدید برای انتقال فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس به نسل جدید به‌صورت ملموس‌تر است؛ اما به‌واقع باید گفت اگرچه این تلاش‌ها در حد بضاعت مؤثر بوده اما به‌واقع کافی نبوده و همچنان به تلاش بیشتری در این زمینه احتیاج است. به نظر می‌رسد میراث گران‌بهایی که در طول سال‌های دفاع مقدس با قطره‌قطره خون جوانان این مرزوبوم به دست آمده امروز در حال کم‌رنگ شدن است چرا که این ارزش‌ها امروز حامیان قوی ندارند. تلاش‌هایی برای راه‌اندازی موزه‌های دفاع مقدس در بسیاری از شهرها صورت گرفته است. موزه‌های دفاع مقدس یادگاری از دوران تجاوز دشمن به خاک ایران است که این تجاوز با سلحشوری و رشادت بهترین فرزندان این آب‌و‌خاک ناکام ماند. میراثی ماندگار که با بهره‌گیری از بهترین و آخرین تکنولوژی‌های روز، بهترین فضا را برای معرفی فرهنگ پایداری به نسل امروز مهیا کرده است. اکنون حدود ۲۸ سال است که از جنگ تحمیلی و دوران دفاع مقدس می‌گذرد، آن‌هایی که آن روزها را ندیده و یا به یاد ندارند امروز به دنبال تاریخی ملموس‌تر از دفاع مقدس می‌گردند. تاریخی که روایت آن در کتاب‌ها، تلویزیون و سینما نتوانسته فرهنگ ایثار و شهادت را به‌درستی به نسل امروز منتقل کنند، درحالی‌که برخی کشورها در مورد وقایعی این‌چنینی آن‌چنان حماسه‌سرایی و داستان‌سرایی می‌کنند که گویی قهرمانان آنان قدرت‌هایی ماورایی داشتند. حال آنکه مرور شجاعت‌ها و ایثارگری‌های رزمندگان ایران نشان می‌دهد، دلاورمردی‌ها و خلوص نیت آنان بی‌مانند بوده و اکنون نیز باید یاد همه آن‌ها را با تمام توان زنده نگاه داشت و داستان‌های آن را نسل به نسل منتقل کرد. فرهنگ حاصل از دوران دفاع مقدس ازجمله ره‌آوردهای برجسته و شاخص گفتمان انقلاب اسلامی است که منشأ شکل‌گیری پدیده‌هایی از جنس ایثار، شهادت، مقاومت، بصیرت، وحدت، خودباوری، اقتدار و عزت بوده و هریک از این مفاهیم بستر ساز الگوهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و دفاعی است. با پایان یافتن صحنه دفاع مقدس، عملاً رویکردهای نهاد مسئول و افراد دل‌سوخته دوران دفاع مقدس به‌سوی بازتولید فرهنگ دفاع مقدس معطوف شد و هر یک به تناسب میزان انگیزه، علاقه، اراده و امکانات وارد صحنه شدند

و با نقش آفرینی در زمینه‌های فرهنگی و هنری به ماندگارسازی آن روی آوردند. راه‌اندازی موزه‌های دفاع مقدس در حقیقت تلاشی جدید برای انتقال فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس به نسل جدید به صورت ملموس‌تر است؛ اما به واقع باید گفت اگرچه این تلاش‌ها در حد بضاعت مؤثر بوده اما کافی نبوده و همچنان به تلاش بیشتری در این زمینه احتیاج است. در بیان این مسئله می‌توان به روایت‌هایی از امامین انقلاب اسلامی اشاره نمود که این دو بزرگوار همواره بر ثبت، ضبط و نکوداشت حماسه‌سازی رزمندگان اسلام و فرهنگ شهید و شهادت تأکید کرده و در این باره نکات زیادی را مرقوم داشته‌اند: حضرت امام خمینی (ره) خطاب به اهل هنر در بزرگداشت هفته دفاع مقدس می‌فرمایند: «اینجانب که به نویسندگان، گویندگان، تحلیل‌گران، هنرمندان، نقاشان و همه و همه پیشنهاد می‌کنم تا همیشه و بخصوص در این هفته آنچه که در توان دارند در طبق اخلاص گذاشته، تقدیم به این سلحشوران عظمت آفرین و ملت ایران و اسلام بزرگ کنند، برای آن است که به گوشه‌ای از وظیفه اسلامی، انسانی، ملی و میهنی هر چند کوچک خود عمل کنند» (صحیفه نور جلد ۱۸: ۱۲۳). امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نیز در اهمیت توجه به موضوع حماسه‌سازی رزمندگان اسلام خطاب به جوانان می‌فرمایند: «... مواظب باشید از مسئله دفاع مقدس که در این کشور اتفاق افتاد، غافل نشوید؛ کار بزرگی انجام گرفت. آن جوان‌ها مثل شماها بودند؛ اکثر این جوان‌هایی که در جنگ نقش‌های مؤثر ایفا کردند، از قبیل همین دانشجویها بودند و خیلی‌هایشان هم جزو نخبه‌ها بودند. دلیل نخبه بودنشان هم این بود که یک جوان بیست و دو، سه ساله فرمانده یک لشکر شد؛ آن‌چنان توانست آن لشکر را هدایت کند و آن‌چنان توانست طراحی عملیات را، که هرگز نکرده بود، بکند که نه فقط دشمنانی را که مقابل ما بودند متعجب کرد، بلکه ماهواره‌های دشمنان را هم متعجب کرد...» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۷/۵). دغدغه این پژوهش، طراحی محیطی همانند موزه‌های دفاع مقدس می‌باشد که در آن مکان، انتقال فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس به نسل جدید به صورت ملموس‌تر صورت می‌پذیرد و نیاز به طراحی‌هایی جذاب و اثربخش دارد، که در این مقاله سعی بر این است که با توجه به تحلیل‌های کلان روایت‌های دفاع مقدس از منظر امامین انقلاب، نقش آن‌ها را در طراحی موزه‌های دفاع مقدس مورد بررسی قرار دهیم. لذا هدف از این تحقیق، تحلیل کلان روایت‌های دفاع مقدس از منظر امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بوده و نیز بررسی نقش آن روایت‌ها در طراحی موزه‌های دفاع مقدس می‌باشد.

مبانی نظری

کلان روایت: کلان در فرهنگ فارسی معین به معنی بزرگ، مهتر، عظیم، کبیر و روایت در فرهنگ فارسی عمید به معانی چون، نقل کردن خبر، حدیث، یا سخن از کسی و یا بازگو کردن سخن کسی بیان شده است و در اصطلاح کلان روایت به هرگونه داستان جامع و فراگیر، متون کلاسیک یا روایتی از وقایع تاریخی اطلاق می‌شود که در این داستان‌ها یا روایت‌های جامع و کلان یک حقیقت جهانی و استعلایی نهفته است که بر پایه آن این روایات بنا شده‌اند (بیگلری، ۱۳۹۲).

دفاع مقدس: به مجموعه مجاهدت‌ها، حماسه‌ها، پایمردی‌ها و فعالیت‌های متنوعی که ملت شریف و مسلمان ایران و نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در طول هشت سال (۲۸۹۶ روز) در برابر تهاجم رژیم بعث عراق به خاک ایران اسلامی انجام داده‌اند و در این امتحان الهی سربلند و پیروز بیرون آمدند دوران دفاع مقدس می‌گویند (نوروزی، ۱۳۸۵: ۳۴۶).

۲- فرهنگ دفاع مقدس و انتقال فرهنگی

فرهنگ دفاع مقدس. در متون دینی ما واژه‌ای به نام جنگ یافت نمی‌شود، ولی واژه جهاد فی‌سبیل... بسیار یاد شده است. نخستین آیه‌ای که درباره مشروع و مجاز بودن جنگ در قرآن کریم آمده است دربردارنده این حقیقت است که مسلمانان از آن اذن قتال یافتند که مورد ستم و تجاوز قرار گرفته‌اند (سوره حج، آیه ۳۹). بنابراین از این آیه و دیگر آیات از این دست می‌توان یافت که مؤمنان در برابر تجاوزگران و جنگ با آنان فراخوانده شده‌اند و آنچه در اسلام مقدس و ارزشمند تلقی می‌شود «دفاع» است و آنچه نامقدس و نکوهیده شده «تجاوز» است (باقری، بی‌تا: ۴). اما دفاع مشروع در عصر ما و در حماسه بزرگ دفاع مقدس، رزمندگان خدا باوری شرکت داشتند که با انگیزه دفاع از مکتب، انقلاب و سرزمین خویش و با اعتقاد راسخ به برحق بودن راهشان، هجوم و تجاوز دشمن را پاسخی محکم و درخور دادند. آنان به راه و هدفشان ایمان داشتند و بر این باور بودند که در این رویارویی چون مورد هجوم و تجاوز قرار گرفته‌اند مورد ستم بوده؛ بنابراین، در جبهه حق‌اند و ستمگر و متجاوز در جبهه باطل؛ حضرت امام خمینی (ره) اسوه و پیشوای رزمندگان بارها بر این نکته تأکید می‌ورزیدند که: «جنگ ما جنگ دفاعی است و این دشمن است که به ما تهاجم کرده است؛ ما با کسی سر جنگ نداریم؛ اما نمی‌توانیم در مقابل تجاوز دشمن بعضی ساکت بنشینیم و تن به ستم بدهیم (صحیفه نور، ج ۱۵: ۱۰۱). هشت سال دفاع مقدس مرهون زحمات و

جان‌فشانی ملت بزرگ ایران به رهبری پرچمدار معنویت و عدالت و آزادی‌خواهی دوران، حضرت امام خمینی (ره) است. دوران دفاع مقدس بدون تردید از مهم‌ترین رخدادهای تاریخ معاصر ایران و بزرگ‌ترین و طولانی‌ترین جنگ جهان در آخرین سده هزاره دوم میلادی است. درباره جنگ هشت‌ساله عراق علیه ایران تاکنون صدها گزارش، تحلیل و تألیف داخلی و خارجی به رشته تحریر درآمده است اما به دلیل گستردگی دامنه این رخداد و لایه‌های متنوع و ابعاد آن، همچنان نیازمند واکاوی ابعاد نامشکوک بسیاری از رخدادها و آن هستیم. این موضوع به جنگ ایران و عراق منحصر نمی‌شود و تاکنون درباره جنگ‌های جهانی اول و دوم، هزاران تألیف، تولیدهای هنری و سینمایی انبوه، راه‌اندازی موزه‌های متعدد انجام پذیرفته است (هیرو، ۱۳۹۰: ۱۰).

دفاع مقدس هشت‌ساله ملت ایران حامل فرهنگ و ویژگی‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی ویژه‌ای است که آن را از سایر نبردها و جنگ‌های متعارف، به‌استثنای نبردهای قهرمانان صدر اسلام متمایز می‌سازد. فرهنگ و ادبیاتی که در دفاع مقدس تولید شد، آمیزه‌ای از حماسه و عرفان بود و درون‌مایه آن باورهای دینی و اندیشه دفاعی اسلام بود که حضرت امام (ره) در تبیین و تولید این فرهنگ و ادبیات نقشی تعیین‌کننده دارد. تبیین، حفظ و توسعه این فرهنگ به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت نرم یک کشور، برای بهره‌برداری از آن در جنگ‌های آینده ضرورتی جدی است (ابراهیمی، ۱۳۹۴: ۶).

انتقال فرهنگی. انتقال فرهنگی فرآیندی است که توسط آن فرهنگ از طریق آموزش از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. فرهنگ را به طریق زیستی نمی‌توان به ارث برد، هر نسلی فرهنگ را برای خویش می‌آموزد و سپس آن را همراه با تغییراتی که در عصر خود حاصل شده است، به نسل بعد از خود می‌آموزد. انتقال فرهنگی، تداوم فرهنگ را امکان‌پذیر می‌سازد (قنادان و همکاران، ۱۳۷۶: ۸۲). در نظریه انتقال فرهنگی، بر روی سرایت رفتار مثبت و منفی از طریق فرهنگ‌پذیری و یادگیری اجتماعی تأکید می‌شود؛ همان‌طور که برخی جرم‌شناسان بزهکاری را قابل سرایت از طریق ژنتیک می‌دانند (فرجاد، ۱۳۷۲: ۱۷۸). علامه جعفری در باب انتقال فرهنگی معتقد است: «انتقال فرهنگ مفید و سازنده عبارت است از انتقال حقایق و واقعیات مربوط به ضرورت‌ها، زیبایی‌ها و سایر شیوه‌های شایسته حیات معقول انسان‌ها. نه تنها شایسته است که همگان در انتقال آن‌ها به اقوام و ملل تلاش کنند، بلکه از دیدگاه اسلام این یک تکلیف مذهبی برای هر فرد و گروهی است که توانایی

انجام آن را دارند. به شرطی که انتقال عناصر مفید فرهنگی با هدف سوداگری اقتصادی، سیاسی یا سلطه‌گری و کوشش در جهت ترویج بی‌فکری نسبت به مسائل اجتماعی، نفی آزادی و سلب کرامت انسان‌ها نباشد و این مستلزم درایت و تیزبینی فرهنگ وام‌گیرنده است که نباید فرهنگ وارد شده از اقوام و ملل دیگر را بدون تحقیق و تصفیه و تنها از روی تقلید بپذیرد» (جعفری تبریزی، ۱۳۷۹: ۲۱۳). انتقال فرهنگ مفید و سازنده عبارت است از: حقایق و واقعیت مربوط به ضرورت‌ها، ارزش‌ها، زیبایی‌ها و سایر شیوه‌های شایسته حیات معقول انسان‌ها. این گونه عناصر فرهنگی مانند علوم و صنایع و هنرهای ارزشی پیشرو در مسیر حیات معقول اخلاقیات والای انسانی عناصر و مختصات دین الهی بر مبنای فطرت پاک و غیر ذلک. نه تنها شایسته است که همگان در انتقال آن‌ها بر اقوام و ملل بذل مساعی نمایند بلکه از دیدگاه اسلام یک تکلیف مذهبی برای هر فرد و گروهی است که توانایی انجام دادن آن را دارد (جعفری تبریزی، ۱۳۷۹: ۲۰۹-۲۰۵). لذا بحث در مورد موزه‌های دفاع مقدس در حقیقت تلاشی جدید برای انتقال فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس به نسل جدید به صورت ملموس‌تر است.

۳- روایت‌های کلان دفاع مقدس از منظر امام خمینی(ره)

در بررسی کلان روایت‌های دفاع مقدس از منظر بنیان‌گذار انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی(ره)، فرمایشات و سخنرانی‌های فراوانی را ایراد فرمودند که در زیر به آن‌ها پرداخته شده است:

۳-۱- حفظ آثار جنگ از منظر امام خمینی(ره) و از زبان رهبری. همان‌گونه که امام(ره) عزیز فرمودند، حفظ آثار جنگ در بعضی از شهرها و مناطق جنگی، در شمار وظایف مهم کنونی است. این کار و بازسازی یادگارهای دوران مقاومت پیروز و تشکیل موزه‌ی جنگ، باید در برنامه‌های دولت و سازمان‌های نظامی قرار گیرد.^۱

۳-۲- امام خمینی(ره) پیرامون انسجام و وحدت جنگ و دفاع مقدس می‌فرماید: «جنگ هم یک مسئله‌ای بود که انسان خیال می‌کرد بسیار مهم است، لکن معلوم شد که منافعش بیشتر از ضررهایش بود. آن انسجامی که در اثر جنگ بین همه قشرهای مردم پیدا شد و آن معنای روحانی و معنوی که در خود سربازان ارتش و ژاندارمری و سپاه پاسداران به نمایش گذاشته شد و آن روح تعاونی که

۱. پیام مقام معظم رهبری به مناسبت نهمین سالگرد جنگ تحمیلی، (۱۳۶۸/۰۶/۳۰)

در همه ملت از زن و مرد در سرتاسر کشور تحقق پیدا کرد، به دنیا فهماند که این مسئله‌ای که در ایران است با همه مسائل جداست» (صحیفه نور، ج ۱۶ ص ۱۹).

۳-۳- همچنین امام جنگ را برای ملت مقاوم و مبارز ایران، عامل آگاهی، حرکت و خروج از فترت و سستی می‌دانست: «وقتی یک جنگی شروع شود، ملت ما بیدار می‌شود، بیشتر متحرک می‌شود» (صحیفه نور، ج ۱۳، ص ۱۵۷).

۳-۴- ایشان پیرامون نقش جنگ در شکوفایی استعدادها می‌فرمایند: «خدا را سپاس می‌گذاریم که منت هیچ قدرت و کشوری و ابرقدرتی در جنگ، بر گردن ما نیست و مردم کارآزموده و متوکل ما با استعانت از ذات مقدس کبریا، یکه و تنها و مظلومانه بر مشکلات بسیاری از طرح و عملیات و بسیج و آموزش نیروها تا نیاز تسلیحاتی کشورمان فائق آمده است. و علاوه بر موفقیت‌های اعجاز گونه‌ای که در صحنه‌های دفاع از کشور اسلامی و بیرون راندن متجاوزین از هزاران کیلومتر، به تحولات شگرف صنعتی از قبیل راه‌اندازی کارخانجات و دیگرگونی در خطوط تولید و ساختن و اختراع ده‌ها وسایل پیشرفته و مدرن نظامی، آن هم بدون حضور هیچ مستشاری و بدون هیچ‌گونه کمک خارجی، دست یافته‌ایم»^۱.

۳-۵- حضرت امام پیرامون نقش جنگ در رشد خلاقیت صنعتی در ملت می‌فرمایند: «شما چنانچه باورتان آمده باشد که نمی‌توانید صنعت درست بکنید و نمی‌توانید صنایع بزرگ و کوچک را و چیزهایی که احتیاج به غرب بوده است خودتان آن‌ها را درست بکنید، تا این باور هست، نمی‌توانید که انجام بدهید. اول باید خودتان را درست کنید؛ اول باید باورتان بیاید که ما هم انسانیم، ما هم قدرت تفکر داریم، ما هم قدرت صنعت داریم. این قدرت در همه افراد بشر بقوه هست. اگر این باور برای شما پیدا شد [موفق خواهید بود]. با این تجربه‌ای که در این دو سال شماها کردید، دیدید که آن حرف‌هایی که گفته می‌شده است تبلیغات بوده است و مسائل آن‌طور نبوده است. این تبلیغات بوده است که در مقابل قدرت‌های بزرگ نمی‌شود نفس کشید و باید تسلیم قدرت‌های بزرگ شد.... این پیروزی که شما به دست آوردید، برای اینکه باورتان آمده بود که می‌توانید؛ باورتان آمده بود که امریکا نمی‌تواند به شما تحمیل بکند. این باور اسباب این شد که آن کار بزرگ معجزه‌آسا را شماها انجام دادید و چنانچه شما ملاحظه می‌کنید که در این دو سال در کشور ما

۱. پیام امام (ره) به مسلمانان ایران و جهان، صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۳۲۶، (۶۶/۵/۶)

صنعت‌های زیادی که آن‌ها انجام می‌دادند، خودشان انجام می‌دهند و باورتان باشد که خود ما هم می‌توانیم، صنعتی داشته باشیم و می‌توانیم ابتکاری داشته باشیم. همین باور توانایی، شما را توانا می‌کند. اساس این باور است که آن‌ها از ما گرفته بودند. آن‌ها ما را از همه چیز تهی کرده بودند، به‌طوری‌که افکار ما، باورهای ما، همه وابستگی داشت. اگر افکار یک ملتی وابستگی به قدرت بزرگی داشته باشد، تمام چیزهای آن ملت، وابستگی پیدا می‌کند. عمده این است که افکار شما آزاد بشود، افکار شما از وابستگی به قدرت‌های بزرگ آزاد بشود. اگر افکار شما آزاد شد و باورتان آمد که ما می‌توانیم که صنعت‌مند و صنعتکار باشیم، خواهید بود. اگر افکارتان و باورتان این باشد که ما می‌توانیم مستقل باشیم و وابسته به غیر نباشیم، خواهید توانست. اگر کشاورزان ما باورشان این باشد که ما می‌توانیم در کشاورزی به جایی برسیم که صادر کنیم و وابسته به غیر نباشیم، بلکه دیگران به ما محتاج باشند، می‌توانند. اگر شماهایی که در صنعت هستید و پرسنل صنعتی [هستید] در ارتش این باور را داشته باشید و به تجربه این باور را امروز دارید که می‌توانید صنّاع باشید و می‌توانید کارهای ابتکاری بکنید، خواهید توانست.^۱

۳-۶- ایشان همچنین پیرامون جنگ و خودباوری می‌فرمایند: «شما دیدید در این جنگ تحمیلی که پیش آمد و محاصره اقتصادی ما شدیم، خود ایرانی‌ها، خود ارتشی‌ها این قطعات را درست کردند. اگر قبل از این بود، یکی از آن قطعات را نمی‌توانستند درست کنند؛ از باب اینکه شخصیتشان را گم کرده بودند، می‌گفتند باید متخصص بیاید. من اعتقادم است که اگر ما در محاصره اقتصادی یک ده سال، پانزده سال واقع بشویم شخصیت خودمان را پیدا می‌کنیم؛ یعنی همه مغزهایی که راکد بودند در آن وقت و نمی‌توانستند فعالیت بکنند به فعالیت می‌افتند».^۲

۳-۷- بنیان‌گذار انقلاب پیرامون تحریم اقتصادی ناشی از جنگ می‌فرماید: «همین تحریم اقتصادی برای شما یک تحفه آسمانی بود که فکرهای متفکران ما را به راه انداخت و بحمدالله رو به خودکفایی می‌روند».^۳

۱. سخنرانی امام(ره) در جمع پرسنل صنایع نظامی کشور، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۰۷ - ۳۰۹، (۶۰/۱/۳۱)

۲. سخنرانی امام(ره) در جمع مدیران شرکت ملی نفت، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۱۱۴، (۵۹/۱۱/۲۶)

۳. سخنرانی امام(ره) در جمع مسئولان وزارت نفت، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۲۷۶، (۶۱/۳/۹)

۳-۸- ایشان پیرامون رشد صنایع نظامی در جنگ می‌فرمایند: «تنها در جنگ بود که صنایع نظامی ما از رشد آنچنانی برخوردار شد».^۱

۳-۹- ایشان پیرامون افشای چهره دشمنان در جنگ می‌فرماید: «این اشخاصی که ادعا می‌کنند و ادعا می‌کردند که ما طرفدار مظلومین هستیم، طرفدار خلق هستیم، فدایی خلق هستیم، مجاهده برای مردم می‌کنیم، ثابت شد به اینکه همه این حرف‌ها، صحبت‌های خلاف واقع بوده است و الآن که کشور ایران با حزب بعث منحط در جنگ هستند، الآن از آن‌ها هیچ خبری نیست و آن‌ها باز به فسادهایی که اندیشه می‌کردند، ادامه دارند می‌دهند. لکن بر آن‌ها هم ثابت شد که اگر یک روزی دولت ایران بخواهد شر آن‌ها را بکند، با یک یورش همه آن‌ها را از بین می‌برد. این هم یکی از خیراتی بود که برای ما در این جنگ، در این جنگ تحمیلی حاصل شد».^۲

۴- روایت‌های کلان دفاع مقدس از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

در بررسی کلان روایت‌های دفاع مقدس از منظر مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، روایات و سخنرانی‌های فراوانی را ایراد فرمودند که در زیر به آن‌ها پرداخته شده است:

۴-۱- مقام معظم رهبری پیرامون فعالیت هنری می‌فرماید: «کار هنری در زمینه دفاع مقدس یکی از برترین کارهای هنری است. آن کسانی که در این رشته کار کردند، در این صراط حضور داشتند، آن را پیش ببرند و این رشته را مغتنم بشمرند. هشت سال دفاع مقدس ما صرفاً یک امتداد زمانی و فقط یک برهه‌ی زمانی نیست؛ گنجینه‌ی عظیمی است که تا مدت‌های طولانی ملت ما می‌تواند از آن استفاده کند، آن را استخراج کند و مصرف کند و سرمایه‌گذاری کند. حادثه‌ی عظیم این هشت سال، مجموعه‌ای است از صفات والا، فرهنگ‌های پسندیده و برگزیده و ممتاز، عقاید و معارف والایی که ملت ما در طول تاریخ ارث برده یا استعدادش را در خودش حفظ کرده بوده، که با انقلاب اسلامی این استعدادها بروز کرد. یک گنجینه‌ای از همه‌ی این‌هاست. شما که دفاع مقدس را روایت می‌کنید، بخصوص آن‌هایی که روایت هنری می‌کنند، در واقع آئینه‌ای هستید در مقابل یک مظهر جمال و جلال، که او را منعکس می‌کنید. آنچه که در دوران آن هشت سال از بروز

۱. پیام امام (ره) به روحانیون، مراجع، مدرّسین، طلاب و ائمه جمعه و جماعات، صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۲۸۳،

(۶۷/۱۲/۳)

۲. سخنرانی امام (ره) در جمع گروهی از مردم مرزنشین کشور، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۴۶-۲۴۷، (۵۹/۷/۸)

خصلت‌های والا و پسندیده‌ی انسانی، از شجاعت، از ایثار، از اخلاص، از صدق و صفا، از بروز تدبیرهایی که از یک جوان چنین تدابیری انتظار نمی‌رفت - این برجستگی‌های که در دوره‌ی هشت سال دفاع مقدس به وجود آمد - اتفاق افتاد، با هزینه‌های زیادی هم همراه بود. چقدر جان عزیز فدا شد، چقدر ثروت مال و ثروت وقت مصرف شد. شما امروز آن‌ها را در واقع با کار هنری خودتان بازآفرینی می‌کنید. همان تأثیراتی را که آن حادثه می‌توانست در یک نسل، در یک جامعه باقی بگذارد، شما با این نوشته‌ی خودتان، با این فیلم خودتان، با این کار هنری خودتان که بازآفرینی آن حادثه است، در مخاطب خودتان ایجاد می‌کنید. این خیلی کار بزرگی است، خیلی کار مهمی است؛ شما برای آن تابلوی پرشکوه و پر از ریزه‌کاری و ظرافت و زیبایی آینه می‌شوید. خود این کار فرهنگی و کار هنری شما که روایت آن جهاد مقدس هست، جهاد است؛ زیرا سعی بر این بوده که آن مفاهیم والا به دست فراموشی سپرده بشود؛ برای این تلاش شده، کار شده. آن عزتی، اعتمادبه‌نفسی، احساس اقتداری که از ناحیه‌ی معنویت رزمندگان ما و جامعه‌ی اسلامی ما احساس شد و توانست آن حادثه‌ی عجیب و شگفت‌انگیز - یعنی پیروزی در دفاع مقدس و شکست نخوردن در مقابل تهاجم این همه دشمن - را رقم بزند، آن خصوصیات، آن خصلت‌ها، برای ملت ما، برای کشور ما، یکی از بزرگ‌ترین نیازهاست. این‌ها را بایستی نگه داریم و در مقابله‌ی با تلاشی که می‌شود برای به فراموشی سپردن آن‌ها، مقاومت کنیم. کار شما روایت دفاع مقدس و همین مجاهدت بزرگ است. یک نکته‌ای که در باب روایت دفاع مقدس و کار هنری برای آن مدت، باید مورد توجه باشد، این است که این میدان یک میدان بسیار وسیعی است و واقعاً هنوز بسیاری از بخش‌های آن کشف نشده است. نه اینکه انسان یا ذهن‌ها نتواند آن را به دست بیاورد و بفهمد و بشناسد، نه، منعکس نشده. نباید تصور کرد که مضامین دفاع مقدس، مضامین تکراری است. خیلی از مفاهیم و مضامین در مجموعه‌ی این تلاش هشت‌ساله وجود داشته که هنوز درباره‌ی آن‌ها کار نشده، فکر نشده. یک فهرست طولانی پیش من هست که یک‌وقتی اینجا با دوستان سینماگر صحبت می‌کردیم، مواردی‌اش را ذکر کردم. در این بخش‌ها فکر کردن و جستجو کردن، هنرمند را می‌رساند به مضامین بکر و گویائی که می‌تواند اثر هنری تولید کند. بالاخره آنچه در جمع‌بندی دفاع مقدس، انسان می‌تواند بگوید، این است که این هشت سال، مظهری از برترین صفاتی است که یک جامعه می‌تواند به آن‌ها ببالد و از جوانان خودش انتظار داشته باشد. یعنی دفاع مقدس مظهر حماسه است،

مظهر معنویت و دین‌داری است، مظهر آرمان‌خواهی است، مظهر ایثار و ازخودگذشتگی است، مظهر ایستادگی و پایداری و مقاومت است، مظهر تدبیر و حکمت است»^۱.

۴-۲- معظم له پیرامون لزوم جاودانه نگه داشتن یاد حماسه دفاع مقدس می‌فرمایند: «یاد حماسه‌ی دفاع مقدس باید همیشه در کشور ما باقی بماند و جاودانه باشد. بعضی‌ها خواستند، سعی هم کردند که یاد دوران دفاع مقدس و آن شجاعت‌های بزرگ و آن عظمت‌ها را به تدریج کم‌رنگ کنند و از یادها ببرند. این‌ها اگر نادانسته این کار را می‌کنند، غفلت بزرگی دارند؛ اگر هم خدای نکرده دانسته است که خیانت است. یاد دفاع مقدس، یاد شهیدان، باید همیشه در بین ملت ما و جامعه‌ی ما زنده بماند. هنوز خیلی حرف‌ها گفته نشده است. خیلی از خاطرات جوانان شما، فرزندان شما هنوز ثبت نشده. و همان مقداری که بیان شده، نشان‌دهنده‌ی یک عظمت غیرقابل اندازه‌گیری با اذهان معمولی انسان است؛ با فکر و مغز مادی غیرقابل اندازه‌گیری است. همین چیزهایی که راجع به فتح بیت‌المقدس، فتح المبین و بقیه‌ی عملیات‌ها نوشته شده است، چقدر در آن عظمت هست. این‌ها را همین جوانان شما انجام دادند»^۲.

۳-۴- ایشان معنویت را راز پیروزی دفاع مقدس می‌دانند و می‌فرمایند: «یک ملت در مقابل تهاجمی قرار گرفته بود؛ اما در واقع از ابزارهای متعارف هیچ چیز نداشت. سراغ تانک می‌رفتیم، نبود، یا کم بود، یا ناقص بود؛ سراغ سلاح می‌رفتیم، همین‌طور؛ سراغ هواپیما می‌رفتیم، همین‌طور. کسانی هم که آن روز در رأس بعضی کارهای مؤثر بودند، دائم آیه‌ی یأس می‌خواندند؛ اما همین بارقه‌ی الهی و انگیزه‌ی اخلاقی و معنوی و دینی و همین خداجویی، دل‌های جوانان- همین پاسداران، همین نیروهای مردمی و بسیج از همه‌ی قشرها، همین عناصر بسیار مؤمن و خالص ارتش- را آن‌چنان آماده کرد که جان‌ها توانستند ضعف جسم‌ها را جبران کنند. «لبسوا القلوب علی الدروع»^۳؛ درباره‌ی اصحاب کربلاست: دل‌هایشان را روی زره‌هایشان پوشیدند! زره‌ها جسم‌ها را نگه می‌دارد، اما دل‌ها جسم‌ها و زره‌ها را نگه می‌دارد. دل‌های با ایمان و نورانی آماده شد و همت‌های بلند به جنبش درآمد و جبهه‌ی عظیم و وسیعی را که یک سرش در دستگاه‌های جاسوسی و وزارت دفاع امریکا بود، یک

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فعالان عرصه هنر دفاع مقدس، (۱۳۸۸/۰۶/۲۴)

۲. بیانات مقام معظم رهبری در جمع تعدادی از خانواده‌های شهداء، (۱۳۸۸/۰۳/۰۳)

۳. کتاب شفاء الصدور

سرش در ناتو بود؛ یک سرش در شوروی سابق بود، یک سرش در خزانه‌ی دولت‌های نفتی منطقه، و سوگلی همه‌ی این‌ها هم رژیم بعثی بود که از همه طرف کمک‌ها را به او می‌رساندند؛ شکست داد و ناکام کرد. این شوخی است؟ این همان معنویت است. وقتی آرمان‌ها و نقطه‌ی اتکا معنوی در کشور و ملتی وجود داشت، از این گونه معجزات به وجود می‌آید.^۱

۵- موزه‌های دفاع مقدس

دفاع مقدس یکی از بخش‌های مهم تاریخ ایران هست که علاوه بر بعد نظامی، ابعاد مختلف فرهنگی و سیاسی دیگری هم داشته که باید حفظ شود تا به نسل‌های آینده هم برسد. برای رسیدن به این منظور با همت بخش‌های درگیر در دفاع مقدس فضاهای مختلفی تدارک دیده شده تا میراث گرانسنگ دفاع مقدس را از یک سو بازسازی و نگهداری کنند و از سوی دیگر همان حال و هوا و روحیات جهادی را به جوانانی که فضای جنگ و دفاع مقدس را درک نکرده‌اند منتقل سازند. موزه‌های دفاع مقدس با وجود امکانات خاصی مثل سالن صدا، کتابخانه تخصصی، تالار شهدا، تالار عکس و ده‌ها فضای اختصاصی تلاش می‌کند محیطی خاص و ویژه برای این اهداف به وجود آورد. موزه‌های دفاع مقدس امروز وظایفی ملی و بین‌المللی بر عهده دارند. بسیاری از مسئولان نظامی کشورهای مختلف نیز در طول این سال‌ها از این موزه‌ها بازدید کرده‌اند و به گونه‌ای باید گفت این موزه‌ها امروز زبان گویای آنچه هستند که در طول سال‌های دفاع مقدس بر این ملت و این کشور رفته است. دیدن بسیاری از تجهیزات اولیه در دفاع از این مرز و بوم آنچه را که در نگاه اول به اذهان متبادر می‌سازد فقط همت والا و ایثار و از خودگذشتگی است. این گونه است که فرهنگ ایثار، از خودگذشتگی و فرهنگ مقاومت جهانی می‌شود (خبرگزاری ایسنا، ۱۳۹۸).

الف) تعریف موزه. بی‌شک وجود موزه به‌عنوان یک نهاد فرهنگی در اجتماع بسیار ضروری است فرهنگ هر جامعه یک مفهوم کلی است و تمامی ارزش‌ها و یافته‌های معنوی مردمان آن جامعه را در بر می‌گیرد. پس فرهنگ، میراث هر قومی است که از پیشینیان بر گرفته شده و در آن تغییراتی داده شده و به نسل‌های بعد انتقال یافته است. موزه به‌اصطلاح اهالی فرنگ عبارت است از مکان یا محلی که مخزن آثار قدیمه و اشیای بدیعه و نقایس و مستظرفات دنیا است و از هر تحفه و یادگاری

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروه کثیری از پاسداران به مناسبت سالروز میلاد امام حسین (ع) و روز

که در آن مخزون و موضوع است اهل علم و اطلاع، کسب فایده‌ی و کشف سری می‌نمایند و از احوال و اوضاع هر زمان و صنایع و حرف آن و رسوم و آداب معموله آن ایام و عواطف انام با خبر می‌گردند. می‌توان گفت که موزه مقیاس شعور و میزان عقول و درجه افهام، اصناف و مرآت ادراک سلاسل است. مشکلات لاینحل در اینجا حل می‌شود و بر معلومات تاریخی شهود اقامه می‌نماید. تعریف لغوی موزه: این واژه که زبان لاتین و از کلمه موزن بوده و به معنی مجلس فرشتگان الهام‌فصل، مشتق شده است، توسط "گیوم" و در واژه‌نامه‌اش به نام، فرهنگ یونانی لاتین، به عنوان مکانی وقف شده به فرشتگان الهام‌فصل و مطالعه که در آن آدمی به مقوله‌های اصیل می‌پردازد تعریف گشته است.

تعریف موزه از فرهنگ لغت عمید: مجموعه آثار باستانی، عمارتی که آثار باستانی در آنجا نگهداری یا به معرض نمایش گذارده می‌شود. در یونان قدیم نام محلی بوده که در آنجا به مطالعه صنایع و علوم می‌پرداختند و نیز نام تپه‌ای بوده در آتن که در آنجا عبادتگاه و محل مخصوصی برای چندین تن از خدایان خود ساخته بودند (وبگاه تبیان).

ب) تاریخچه باغ موزه دفاع مقدس تهران و معرفی بخش‌های مختلف آن. مطالعات اولیه پروژه موزه دفاع مقدس در آذرماه ۱۳۸۳ آغاز شد و طرح اولیه طی جلسات متعدد با مدیریت شهری، بنیاد آثار و حفظ و ارزش‌های دفاع مقدس و ستاد کل نیروهای مسلح در فروردین ۸۴ به تائید رسید، شورای اسلامی شهر تهران ساختار مدیریت، طرح و اجرا مشخص گردید. سپس طراحی موزه دفاع مقدس به مسابقه گذاشته شد و ۲۵۰ گروه در مسابقه شرکت کردند که از آن بین ۴۲ اثر به دبیرخانه تحویل و جوایز برگزیدگان در تاریخ ۸۴/۸/۲۳ طی مراسم ویژه‌ای با حضور شهردار محترم تهران، ریاست محترم شورای اسلامی شهر تهران و ریاست محترم بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس اهدا شد. موزه دفاع مقدس و ترویج فرهنگ مقاومت به عنوان محلی برای ارائه بخش اندکی از حماسه ملت غیور ایران در دوران انقلاب و دفاع مقدس در کنار مجموعه‌های بزرگ فرهنگی شهر نظیر باغ کتاب تهران، کتاب‌خانه ملی، فرهنگستان‌های جمهوری اسلامی، باغ هنر، تهران سرای قرآن و مصلاهی بزرگ تهران به عنوان قطب فرهنگی شهر تهران قرار گرفته است. ارائه محتوای روح حماسی و معارف دفاع مقدس در قالب فناوری‌های نوین اعم از نمایشی، تعاملی و تلفیقی. امکان روزآمدی و پویایی در تولید سناریوهای مختلف بر اساس مفاهیم گران‌قدر دفاع

مقدس با استفاده از صدها نمایشگر مجهز به کیوسک‌های اطلاعاتی با امکان صفحات نمایش لمسی برای دریافت اطلاعات تدقیق شده مربوط به تاریخ شفاهی دوران دفاع مقدس، مستند به گفتار فرماندهان هشت سال دفاع مقدس و همچنین اسناد معتبر ملی و بین‌المللی، فضای مفرح و مشجر ۱۸ هکتاری با امکانات ویژه برای پذیرایی و گذران اوقات فراغت، نمایشگاه‌های متعدد آثار هنری و فرهنگی مرتبط با دفاع مقدس، بهره‌گیری از سامانه‌های هوشمند نظارتی (CCTV, BM S)، بهره‌گیری از یک پایگاه داده (دیتاستر) مجهز و پر ظرفیت برای ذخیره و نگاهداشت اطلاعات و اسناد دفاع مقدس اعم از عکس، فیلم، مولتی‌مدیا، مدارک و اسناد، نقشه و، ساخت مسجد جامع خرمشهر در ابعاد واقعی به‌عنوان نماد مقاومت مردم شریف ایران اسلامی، سامان‌دهی ویژه برای گذر جانبازان و معلولان حرکتی در کلیه فضاها، روباز و بسته، وجود سه آمفی‌تئاتر با امکانات و برنامه‌های: آمفی‌تئاتر خلیج فارس، با ظرفیت ۵۰۰ صندلی، امکان برگزاری نمایش، همایش و برنامه‌های فرهنگی هنری و امکانات ترجمه همزمان، صدای دالبی و سراند، امکان نمایش فیلم سه‌بعدی دیجیتال با عینک مخصوص؛ آمفی‌تئاتر هوپزه، با ظرفیت ۱۲۰ صندلی، امکان برگزاری همایش‌ها و دوره‌های تخصصی و آموزشی؛

آمفی‌تئاتر سوسنگرد در فضای باز، با ظرفیت ۷۰۰ صندلی و امکان برگزاری انواع برنامه‌های فرهنگی هنری.

استفاده از آثار هنری هنرمندان ایرانی با بازسازی بخشی از رویکردهای مختلف دفاع مقدس که شامل:

- ۱- بخشی از یک محله در شهر خرمشهر؛
- ۲- بخشی از پالایشگاه آبادان با استفاده از قطعات اصلی؛
- ۳- سنگرهای رزمندگان در اقلیم‌های سردسیر و گرمسیر جبهه‌ها و بازسازی حضور رزمندگان اسلام در این سنگرها؛
- ۴- وجود کتاب‌خانه تخصصی دفاع مقدس با بیش از یازده هزار عنوان کتاب و تجهیز آن به‌عنوان کتاب‌خانه الکترونیکی دفاع مقدس؛
- ۵- امکان نگهداری یادبودی از ۲۴۰ هزار شهید بزرگوار دفاع مقدس و نمایش دائمی آن‌ها در تالار پروانه‌ها؛

- ۶- بزرگداشت و نمایش ابعاد زندگی و حماسه‌های فرماندهان شهید و شاهد دفاع مقدس در تالار پروانه‌ها و ایجاد مکانی برای نشست‌های دائمی پیشکسوتان دفاع مقدس؛
- ۷- نمایشی از حماسه دفاع مقدس از آغازین روزهای شکل‌گیری انقلاب شکوهمند اسلامی، تهاجم، دفاع همه‌جانبه، عملیات افتخارآفرین رزمندگان اسلام، بزرگداشت نام و یاد شهداء، جانبازان، آزادگان، مفقودالجسدها و نیروهای نظامی و غیرنظامی درگیر در جنگ و ارائه دستاوردهای این حماسه؛
- ۸- شبکه دسترسی مناسب از طریق مترو در نزدیک‌ترین نقطه به شمال و جنوب موزه؛
- ۹- وب‌سایت اختصاصی که در حال حاضر به چهار زبان (فارسی، عربی، انگلیسی و فرانسه) به آدرس www.iranhdm.ir با امکانات عضویت، تور مجازی، دریافت اطلاعات و ...؛
- ۱۰- نمایش و ارائه صحنه‌های دفاع مقدس و تصاویر رزمندگان و شهداء در فضای باز موزه با صفحات نمایشگر بزرگ؛
- ۱۱- امکانات ویژه برای بازدیدکنندگان خاص؛
- ۱۲- استفاده از ابزار صوتی برای توضیح تالارها با امکان زبان فارسی و خارجی برای استفاده فردی و گروهی؛
- ۱۳- بهره‌گیری از مترجمین زبان‌های خارجی برای همراهی اتباع بیگانه به‌صورت انفرادی یا گروهی؛
- ۱۴- امکانات ویژه برای انواع معلولان جسمی از تالارهای موزه؛
- ۱۵- امکان نگهداری خردسالان بازدیدکنندگان؛
- ۱۶- حضور راویان ویژه که خود فرمانده و یا رزمنده دوران دفاع مقدس بوده و به روایت صحنه‌ها و تاریخ دفاع مقدس می‌پردازند؛
- ۱۷- نمایش ادوات زرهی اغتنامی از ارتش بعث با ارائه بعضی کارکردهای آن در محوطه موزه؛
- ۱۸- نمایش هواپیماهای شکاری، سبک و فوق سبک؛
- ۱۹- نمایش موشک‌های زمین به زمین به کارگیری شده در جنگ شهرها؛
- ۲۰- نمایش هواپیماهای بدون سرنشین (RPV) به کارگیری شده در دفاع مقدس؛

۲۱- بهره‌گیری از آخرین امکانات فناوری اطلاعات در زمینه مدیریت ارتباط با مخاطب، مدیریت دانش و گردش اطلاعات در موزه؛

۲۲- امکان نمایش آخرین دستاوردهای علمی و نظامی، نظام مقدس جمهوری اسلامی (خبرگزاری ایسنا، ۱۳۹۴).

۶- نقش موزه‌های دفاع مقدس در انعکاس ارزش‌های دفاع مقدس از منظر مسئولان

در طی سال‌های دفاع مقدس و پس از آن هنر و هنرمندان تلاش‌هایی را در جهت حفظ، انتقال و ماندگاری ارزش‌ها و مفاهیم موجود در جنگ انجام داده‌اند. در سال‌های اخیر نیز با همت مردان دفاع مقدس تلاش‌های خوبی برای برپایی موزه‌های دفاع مقدس در شهرهای مختلف کشور صورت گرفته است. برای اینکه موفقیت تلاش‌های صورت گرفته را در جهت انتقال ارزش‌های دفاع مقدس از مجرای تشکیل این موزه‌ها ارزیابی کنیم می‌توان به موارد زیر اشاره نمود. موزه‌های دفاع مقدس چنانچه موضوعات مربوط به دفاع مقدس را خوب تبیین کرده باشند به‌طوری که نسل جدید بتوانند با دیدن و مشاهده، مسائل مربوط به زمان دفاع مقدس را درک کنند خیلی می‌تواند در درک مفهوم دفاع مقدس کمک کننده باشند (وبگاه تابناک، ۱۳۹۷).

۶-۱- **موزه دفاع مقدس آبادان.** موزه دفاع مقدس آبادان یکی از باغ‌موزه‌های دفاع مقدس کشور است که مرکز فرهنگی شهر آبادان نیز به‌صورت مجموعه‌ای در دل آن واقع شده است و خصوصیت ویژه‌ای این باغ‌موزه این است که در همان محلی تأسیس شده است که ۸ سال دفاع مقدس و یک سال محاصره شهر آبادان نیز در همان محل فیزیکی صورت گرفته است و در حقیقت موزه آبادان در جایی قرار گرفته است که خط مقدم بوده و در آنجا شهید و مجروح داده‌ایم و کاملاً حس فیزیکی و عملیاتی دفاع مقدس را انتقال می‌دهد چراکه هنوز آثار واقعی جنگ در این باغ‌موزه باقی است و بازدیدکننده به راحتی خانه‌های تخریب شده و گلوله خورده و ... و چیزهایی که در فیلم‌های دفاع مقدس دیده است در اینجا به‌وضوح می‌بیند. بازدیدکننده در این موزه به‌صورت مستقیم درک می‌کند خانه‌ای که محل زندگی مردم بوده است چگونه تخریب شده است و چه اتفاقاتی رخ داده است. خطی که موزه دفاع مقدس آبادان در آنجا واقع شده است با نیروهای عراقی و خاکریزهای عراقی فقط ۴۰۰ متر فاصله دارد و این‌ها مواردی هستند که جوانانی که جنگ را درک نکرده‌اند در اینجا می‌توانند به‌صورت فیزیکی آن را لمس کنند که البته در کنار آن‌ها نیز

راویانی حضور دارند که هم متعلق به دوره دفاع مقدس هستند و هم متعلق به دوره جدید که تجربیاتی را که از نیروهای قدیمی جنگ پیدا کرده‌اند به جوانان و نسل جدید ما انتقال می‌دهند. موزه‌های دفاع مقدس در انتقال ارزش و فرهنگ دفاع مقدس بر جوانانی که جنگ و دفاع مقدس را درک نکرده‌اند بسیار مؤثر عمل کرده است و در کنار سایر تلاش‌های هنری نظیر فیلم و سینما، راه‌اندازی این موزه‌ها توانسته است گامی مؤثر در انتقال فرهنگ ایثار و شهادت بردارد.^۱

۲-۶- موزه دفاع مقدس تهران. ویژگی ممتاز موزه دفاع مقدس تهران این است که تنها به نمایش تجهیزات بسنده نکرده است، بلکه با استفاده از فناوری روز در جهت ترویج فرهنگ دفاع مقدس اقدامات گسترده‌ای انجام داده است. اگر در تبیین دوران دفاع مقدس فقط به ابزار بسنده کنیم، بدترین نوع تبیین است و دفاع مقدس را به حاشیه خواهد برد. بنابراین نمی‌توان تنها با بیان مسائل فیزیکی از جمله ابزارهای بکار رفته در عملیات‌ها یا خود عملیات‌ها، دفاع مقدس را شناسایی کنیم. باید بگوییم دچار غفلت شده‌ایم و نتوانسته‌ایم آن‌طور که باید نکات معرفتی دفاع مقدس را برای نسل امروز تبیین کنیم. با این حساب نتوانسته‌ایم جنگ را هم به‌خوبی تعریف کنیم و همین امر باعث شده است مردم آن‌طور که باید نتوانند از دفاع مقدس و معارف آن بهره کافی را ببرند، یعنی بهره تربیتی ندارند. در واقع الگوی دفاع مقدس همین‌الان هم قابل دسترسی است. یعنی امروز به‌ویژه رعایت آن الگو می‌تواند ما را به موفقیت‌های بیشتری برساند و آن الگو، الگوی خودباوری و خداباوری و اطاعت از فرمان حضرت امام (ره) و نایب برحق امام زمان (ع) و توجه به ایشان بود. آن الگو، ایثار و شهادت‌طلبی و تبعیت از سیره ائمه معصومین (ع) بود و در این موزه تلاش ما انعکاس این الگوست.^۲

۳-۶- موزه دفاع مقدس خرمشهر. موزه‌های دفاع مقدس در انتقال فرهنگ مقاومت، فرهنگ ایثار و شهادت بسیار مؤثر بوده‌اند و ما امیدوار هستیم با افزایش کارهای علمی و تحقیقاتی در این موزه‌ها تأثیرگذاری را بیشتر کنیم. موزه دفاع مقدس خرمشهر از آثار واقعی باقیمانده از دفاع مقدس هست و تمامی آثار و اسناد محتوایی که داخل این موزه وجود دارد از اسناد واقعی جنگ است و تمامی کسانی که از این موزه بازدید می‌کنند می‌توانند به‌صورت واقعی شرایط و اوضاع جنگ را

۱. مصاحبه با سعید صریحی، مدیرعامل وقت باغ‌موزه دفاع مقدس آبادان

۲. مصاحبه با سردار خضرائی، مدیرعامل وقت باغ‌موزه دفاع مقدس تهران

درک کنند. بعضی آثار موجود در موزه‌ها نیاز دارد که بروز رسانی شود و متناسب با نسل امروز شود تا بتواند اثرگذاری شایسته خود را داشته باشد. انتقال فرهنگ ایثار و شهادت نیاز به کار و برنامه‌ریزی علمی و پژوهشی دارد. باید تلاش کنیم تا بتوانیم نسل جدیدمان را به نسل دفاع مقدس وصل کنیم و بین آن‌ها پل ارتباطی بزنیم. در حال حاضر میزان بازدید از موزه‌های دفاع مقدس و به‌ویژه موزه خرمشهر بسیار مطلوب است، به‌طوری‌که در یک بازه یک‌ماهه از ۱۵ اسفند ۹۴ تا ۱۵ فروردین ۹۵ استقبال خوبی صورت گرفت و حدود ۳۰۰ هزار زائر داشتیم و قرار است اردوهای دانش‌آموزی راهیان نور نیز از ۱۲ مهر ۹۵ آغاز شود که ما روزانه سه تا چهار کاروان حدود ۴۰۰ نفری را پذیرا خواهیم بود.^۱

۷- اهداف راه‌اندازی موزه‌های دفاع مقدس در سطح کشور

با یک بررسی جامع و کامل می‌توان اهداف راه‌اندازی باغ‌موزه‌های دفاع مقدس را در سطح کشور به شرح زیر عنوان نمود:

- ۱- ترویج و یادآوری فرهنگ ایثار و مقاومت به نسل آینده؛
- ۲- ایجاد زمینه‌های مناسب برای جذب گردشگران خارجی؛
- ۳- برگزاری همایش‌ها، کمپین‌ها و برنامه‌های مجازی جهانی برای نشان دادن مظلومیت مردم ایران به جهانیان؛
- ۴- انتقال مفاهیم دفاع مقدس در قالب برگزاری نمایشگاه‌ها و سمینارهای مختلف؛
- ۵- به تصویر کشیدن رفتار و منش رزمندگان که منجر به تغییر ماهیت جنگ شد؛
- ۶- حفظ تمامی اسناد، مدارک و اشیای تاریخی به‌جامانده از جنگ تحمیلی و شخصیت‌های اثرگذار آن؛
- ۷- حفظ و استمرار فرهنگ دفاع مقدس؛
- ۸- ایجاد آرشیو محصولات هنری مرتبط با جنگ (سرودها، فیلم‌ها، آثار تجسمی و ...)
- ۹- فراهم‌سازی شرایط تولید آثار هنری در این زمینه؛
- ۱۰- برگزاری همایش‌ها و نشست‌های سازمان یافته با موضوع دفاع مقدس و جنبه‌های مختلف آن؛

۱. مصاحبه با ثامر کتانی، رئیس وقت موزه دفاع مقدس خرمشهر

۱۱- ایجاد فضای گفتگو میان بازدیدکنندگان با شاهدان و بازماندگان زنده و دست اول میدان‌های جنگ تحمیلی؛

۱۲- ایجاد احساس معنوی با تکه بر هنر و خلاقیت هنرمندان متعهد.

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به ماهیت موضوع و در مسیر پاسخ‌گویی به پرسش‌های تحقیق، در این مقاله از روش توصیفی-تحلیلی جهت بررسی موضوع استفاده شده است و از طریق تحلیل روایت‌های دفاع مقدس از منظر امامین انقلاب اسلامی ایران به بررسی سؤالات تحقیق پرداخته است. روش توصیفی-تحلیلی عبارت است از اینکه محقق علاوه بر تصویرسازی آنچه هست به تشریح و تبیین دلایل چگونگی بودن و چرایی وضعیت مسئله و ابعاد آن می‌پردازد. محقق برای تبیین و توجیه دلایل، نیاز به تکیه‌گاه استدلالی محکمی دارد. این تکیه‌گاه از طریق جستجو در ادبیات و مباحث نظری تحقیق و تدوین گزاره‌ها فراهم می‌شود. (حافظ‌نیا، ۱۳۸۹: ۷۱). روش و ابزار گردآوری اطلاعات و داده‌ها نیز به شیوه کتابخانه‌ای-اسنادی، منابع اینترنتی، مصاحبه با خبرگان و رجوع به سخنرانی‌ها و فرمایشات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌باشد. لذا در این روش با مطالعه چندین کتاب، فصلنامه تخصصی، مقالات و تحقیق دیگر پژوهشگران به شیوه فیش‌برداری و جستجو در فضای اینترنت اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری گردیده و سعی شده است، تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت کیفی صورت پذیرد و به پرسش‌های تحقیق پاسخ مناسبی داده شود.

سؤالات پژوهش

- ۱- روایت‌های دفاع مقدس از منظر امام خمینی (ره) چیست؟
- ۲- روایت‌های دفاع مقدس از مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) چیست؟
- ۳- نقش روایت‌های دفاع مقدس از منظر امامین انقلاب، در طراحی موزه‌های دفاع مقدس چیست؟

یافته‌های پژوهش

در پاسخ به سؤال‌های این مقاله، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که در بررسی و تحلیل کلان روایت‌های دفاع مقدس از منظر بنیان‌گذار کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی (ره) و نیز

مقام معظم رهبری، حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به صورت کلی ۲۳ شاخص احصا گردید که حدود ۱۷ شاخص پیرامون جنگ و دفاع مقدس از منظر امام (ره) و حدود ۶ شاخص کلی و کلان، پیرامون دفاع مقدس از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به تفکیک در زیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته شده است. با بررسی و تجزیه و تحلیل کلان مجموعه روایت‌ها و بیانات رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) پیرامون جنگ و دفاع مقدس هفده شاخص به دست آمده که عبارت است از: ۱- گرامیداشت سلحشوران دفاع مقدس؛ ۲- حفظ آثار جنگ؛ ۳- انسجام و وحدت جنگ و دفاع مقدس؛ ۴- جنگ و دفاع مقدس عامل بیداری ملت؛ ۵- جنگ و دفاع مقدس و شکوفایی استعدادها؛ ۶- جنگ و رشد خلاقیت صنعتی در ملت؛ ۷- جنگ و دفاع مقدس و خودباوری؛ ۸- جنگ و تحریم اقتصادی، موجب خودکفایی؛ ۹- رشد صنایع نظامی در جنگ؛ ۱۰- جنگ و افشای چهره دشمنان؛ ۱۱- جنگ و تثبیت و صدور انقلاب؛ ۱۲- نقش جنگ در معرفی اسلام به دنیا؛ ۱۳- جنگ و صدور تجربه‌های مبارزه و دفاع؛ ۱۴- جنگ و برکات مختلف آن؛ ۱۵- جنگ و بروز شجاعت انسان؛ ۱۶- جنگ و دفاع مقدس، نجات از انحطاط فرهنگی؛ ۱۷- جنگ و دفاع مقدس و اتحاد ملت. و نیز با بررسی و تجزیه و تحلیل کلان مجموعه روایت‌ها و بیانات رهبر معظم انقلاب حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پیرامون دفاع مقدس هفت شاخص به دست آمده است که عبارت‌اند از: ۱- معنویت و جاودانگی دفاع مقدس؛ ۲- دفاع مقدس و قدرت‌های بزرگ؛ ۳- دفاع مقدس و ملت؛ ۴- دفاع مقدس و نیروهای مسلح؛ ۵- دفاع مقدس و شهدا و ۶- دفاع مقدس و هنر. رهبر معظم انقلاب در شاخص «معنویت و جاودانگی دفاع مقدس»، ضمن اشاره به مقدس بودن دفاع در همه عرصه‌های سیاسی و علمی و فرهنگی و هنری، بر لزوم جاودانه نگه داشتن یاد حماسه دفاع مقدس تأکید می‌کنند و کم‌توجهی عمدی به عظمت‌های دفاع مقدس را خیانت یا غفلت می‌دانند.

ایشان همچنین معنویت را راز پیروزی در دفاع مقدس می‌دانند و معتقدند، ایرانی که آن زمان دستش از ابزارهای متعارف نظامی خالی بود، با ابزار معنویت توانست پیروز شود. رهبر انقلاب همچنین حمایت نظامی، سیاسی و اقتصادی از تجاوزگر را عقیده دشمن در دوران دفاع مقدس می‌دانند و مقصود قدرت‌ها از آغاز جنگ را سرنگون کردن نظام اسلامی، متهم کردن نظام اسلامی به ناتوانی، اجبار نظام اسلامی به صرف نظر کردن از اصول خود، اجبار ایران به کوتاه آمدن در

برابر سلطه‌های جهانی، اجبار ایران به سرسختی نکردن در مقابل اسرائیل و اجبار ایران به کوتاه آمدن در دفاع از مسلمین و مظلومان برمی‌شمردند. دفاع مقدس و ملت شاخص دیگری بود که از بیانات رهبر انقلاب درباره دفاع مقدس استخراج شده است. رهبر معظم انقلاب دفاع مقدس را درس بزرگ ملت رشید ایران به دشمن می‌دانند و تأکید می‌کنند با تشریک مساعی همه ملت در دفاع از میهن، آن‌ها از امتحانی بزرگ سربلند بیرون آمدند. ایشان به انگیزه ملت ایران از هشت سال دفاع مقدس اشاره می‌کنند و این انگیزه را رشد معنوی و رفاه مادی در سایه اسلام برمی‌شمردند. رهبر انقلاب همچنین تأکید می‌کنند که دفاع مقدس جهاد بزرگ دینی و ملی ملت ایران محقق شد و در پی این جهاد، روح اعتمادبه‌نفس ملی تقویت، استعدادها شکوفا، ظرفیت‌ها شناخته و پایه‌های پیشرفت‌های علمی نهاده شد. شاخص دیگری که از بیانات رهبر انقلاب درباره دفاع مقدس به دست می‌آید، نقش نیروهای مسلح در دفاع مقدس است. ایشان با اشاره به همکاری‌های سازنده سپاه و ارتش و افتخارآفرینی‌های نیروی هوایی و زمینی، از سازمان‌دهی عمومی بسیج و نیروهای رزم‌دیده و تلاش برای تکمیل ارتش ۲۰ میلیونی سخن می‌گویند و معتقدند بسیج نقش چشمگیری در دفاع مقدس داشت. دفاع مقدس و هنر شاخص دیگری است که از بیانات رهبر معظم انقلاب درباره دفاع مقدس به دست می‌آید. رهبر انقلاب دوران دفاع مقدس را یکی از مهم‌ترین و پرمخاطب‌ترین جلوه‌گاه‌ها برای حوزه هنر کشور می‌دانند و بر لزوم تهیه فهرست از حوادث هشت سال دفاع مقدس و لزوم بیان و تبیین گنجینه عظیم حوادث دفاع مقدس در قالب آثار هنری تأکید می‌کنند.

شاخص‌های کلان دفاع مقدس از منظر امامین انقلاب

اما در پاسخ به یکی دیگر از پرسش‌های این تحقیق که عبارت است از: «نقش روایت‌های دفاع مقدس از منظر امامین در طراحی موزه‌های دفاع مقدس چیست؟» می‌توان این‌گونه پاسخ داد که؛ بعد از بررسی روایت‌های کلان دفاع مقدس از منظر حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی)؛ ۲۳ شاخص کلی و کلان از فرمایشات این دو بزرگوار احصا گردید، که حال باید پیرامون طراحی موزه‌های دفاع مقدس در چگونگی انتقال این مفاهیم و شاخص‌ها اشاره نمود. برای اینکه بخواهیم جهت چگونگی انتقال مفاهیم کلان دفاع مقدس در طراحی موزه‌های دفاع مقدس صحبت کنیم، باید پیرامون یک مسئله فرهنگی و انتقال آن به مخاطبان خود بحث نماییم. به عبارت دیگر فرهنگ برای جامعه، همچون حافظه‌ای برای انسان است (تریان

دیس، ۱۳۷۸: ۲۶). اهمیت و انتقال فرهنگ را به‌طور کلی می‌توان در دو جنبه خلاصه کرد: نخست، جایگاهی که فرهنگ در هویت و موجودیت جامعه دارد و دیگری، نقشی که فرهنگ در پیشرفت جوامع ایفا می‌کند. بی‌شک بالاترین و والاترین عنصری که در موجودیت هر جامعه دخالت اساسی دارد، فرهنگ آن جامعه است. اساساً فرهنگ هر جامعه هویت و موجودیت آن جامعه را تشکیل می‌دهد (قربانی، ۱۳۸۳: ۲۲-۱۹). گروهی از جامعه‌شناسان از فرهنگ تقسیم‌بندی متفاوتی با عنوان فرهنگ سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مطرح کرده و آن را دارای دو جنبه اساسی دانستند؛ که در اینجا می‌توان با تقسیم‌بندی شاخص‌های به‌دست‌آمده از روایت‌های کلان دفاع مقدس از منظر امامین انقلاب به‌عنوان اصول مهم و کلیدی فرهنگ کشور ما در زمینه دفاع مقدس، نقش هرکدام از آن‌ها را در طراحی موزه‌های دفاع مقدس در دو شاخه فرهنگ سخت‌افزاری و فرهنگ نرم‌افزاری مطرح نمود:

- ۱- فرهنگ سخت‌افزاری: شامل ابزارها و اشیایی که ساخته (ابتکار و خلاقیت رزمندگان) و یا به یادگار گذارده‌اند، که می‌توان آن‌ها را به‌صورت شکل معماری، کالبد، نماد، سازه، تندیس، در قالب چیدمان و در طراحی محتوای موزه‌های دفاع مقدس نمایش داد.
- ۲- فرهنگ نرم‌افزاری: شامل رسم‌ها، اعتقادات، ارزش‌ها، علوم و هنر می‌باشد که برای مثال می‌توان در طراحی موزه‌های دفاع مقدس از ارزش‌های دفاع مقدس که می‌توان به مواردی چون: فرهنگ شهید و شهادت، فرهنگ ایثار و ازخودگذشتگی، فرهنگ اخلاص، فرهنگ عبودیت و بندگی، زاهد بودن، صبور بودن، شجاعت، فرهنگ عزت‌طلبی، فرهنگ ولایت‌مداری و ولایت‌پذیری اشاره نمود. به‌هرحال، یافتن نقطه اتصال فرهنگ سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، در طراحی و معماری موزه‌ها و باغ‌موزه‌های دفاع مقدس، در بهره‌برداری از آن و در جهت توسعه یا تکمیل و یا حتی معماری موزه‌ها نقش کلیدی و مهمی دارد. اما در اینجا می‌توان بیان نمود که نقش ۲۳ شاخص به‌دست‌آمده از تجزیه و تحلیل روایت‌های کلان دفاع مقدس از منظر حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را در کدام ابعاد طراحی و معماری موزه‌های دفاع مقدس که شامل طراحی در بعد فرهنگ سخت‌افزاری و یا طراحی در بعد فرهنگ نرم‌افزاری می‌باشد بیان نمود:

ردیف	شاخص‌های کلان دفاع مقدس از منظر امامین انقلاب	ابعاد طراحی موزه‌های		مصادیق طراحی در موزه
		بعد فرهنگ سخت‌افزاری	بعد فرهنگ نرم‌افزاری	
۱	گرامیداشت سلحشوران دفاع مقدس	*	*	طراحی تندیس و نماد در موزه
۲	حفظ آثار جنگ	*	-	طراحی نمایشگاه و کتابخانه در موزه
۳	انسجام و وحدت جنگ و دفاع مقدس	*	*	در قالب طراحی سالن، جهت پخش فیلم و کلیپ
۴	دفاع مقدس عامل بیداری ملت	-	*	طراحی گالری عکس در موزه
۵	دفاع مقدس و شکوفایی استعدادها	*	-	طراحی نمایشگاه ابتکارات رزمندگان در دفاع مقدس
۶	جنگ و رشد خلاقیت صنعتی در ملت	*	-	طراحی نمایشگاه ویژه خلاقیت‌های صنعتی
۷	دفاع مقدس و خودباوری	*	-	طراحی نمایشگاه ویژه خودباوری رزمندگان
۸	دفاع مقدس، موجب خودکفایی	*	-	طراحی نمایشگاه ویژه خودکفایش رزمندگان
۹	رشد صنایع نظامی در دفاع مقدس	*	-	طراحی نمایشگاه (نمایش صنایع نظامی)
۱۰	دفاع مقدس و افشای چهره دشمنان	*	-	طراحی سالن نمایش جنایات جنگی و روایتگری
۱۱	دفاع مقدس و تثبیت و صدور انقلاب	-	*	طراحی سالن همایش و سالن روایتگری
۱۲	نقش جنگ در معرفی اسلام به دنیا	*	*	طراحی سالن همایش و برگزاری همایش مرتبط
۱۳	جنگ و صدور تجربه‌های مبارزه و دفاع	*	*	طراحی تالار سخنرانی
۱۴	جنگ و برکات مختلف آن	*	*	طراحی نمایشگاه و سالن روایتگری
۱۵	جنگ و بروز شجاعت انسان	-	*	طراحی سالن روایتگری
۱۶	دفاع مقدس، نجات از انحطاط فرهنگی	-	*	طراحی سالن همایش و برگزاری همایش مرتبط
۱۷	جنگ و دفاع مقدس و اتحاد ملت	*	*	طراحی نمایشگاه و سالن روایتگری

۱۸	معنویت و جاودانگی دفاع مقدس	-	*	طراحی سالن روایتگری
۱۹	دفاع مقدس و قدرت‌های بزرگ	*	-	طراحی سالن نمایش جنایات جنگی و روایتگری
۲۰	دفاع مقدس و ملت	*	*	طراحی نمایشگاه و سالن روایتگری
۲۱	دفاع مقدس و نیروهای مسلح	*	*	طراحی نمایشگاه و سالن روایتگری
۲۲	دفاع مقدس و شهدا	*	*	طراحی سالن برگزاری یادواره شهدا و روایتگری
۲۳	دفاع مقدس و هنر	*	*	طراحی سالن آمفی تئاتر و گالری عکس، فیلم، وصیت‌نامه شهدا و طراحی نماد، سازه، تندیس و...

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در بررسی و نتیجه به عمل آمده در این مقاله نشان می‌دهد که طراحی مناسب و متناسب موزه‌های دفاع مقدس ظرفیت قابل توجهی را برای انتقال ارزش‌های دفاع مقدس فراهم می‌آورد به گونه‌ای که رهبر معظم انقلاب در اهمیت این موضوع یعنی انتقال ارزش‌های دفاع مقدس می‌فرماید: «این جنگ آن‌قدر حرف گفتنی دارد که اگر ده‌ها سال هنرمندان ما و افراد خوش ذوق و با ابتکار بنشینند و در جزء جزء آن کار کنند، باز هم حرف‌های گفتنی خواهند داشت.» همچنین با اشاره به فراوانی زمینه‌های حماسی و ضرورت انتقال فرهنگ دوران دفاع مقدس به آیندگان تأکید می‌کنند: «ما جنگ با این عظمت و پر از حماسه و حقیقتاً پر از جلوه‌های زیبا و بی‌نظیر داشتیم؛ نسل جدید هم از آن خبر ندارند؛ باید این‌ها احیا، بازیابی و بازسازی شود و در معرض دید قرار گیرد.» با این تأکیدها بر برخی شاخص‌های کلیدی و با بررسی تحلیل‌های کلان روایات دفاع مقدس از منظر حضرت امام خمینی (ره) بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران و نیز مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که حدود ۲۳ شاخص کلی احصا گردید، نتایج زیر که در طراحی موزه‌های دفاع مقدس می‌تواند نقش بسیار کلیدی، مهم و راهبردی داشته باشد و به تعداد بیست شاخص می‌باشد، استخراج شد که به شرح زیر عنوان می‌گردد:

- ۱- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نشر فرهنگ ایثار و شهادت و معرفی شهید؛
- ۲- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش دوران تجاوز دشمن و افشای چهره دشمنان؛

- ۳- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت انتقال ارزش و فرهنگ دفاع مقدس بر جوانانی که جنگ را درک نکرده‌اند،
- ۴- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در کنار سایر تلاش‌های هنری نظیر فیلم و سینما در جهت گرامی‌داشت سلحشوران دفاع مقدس؛
- ۵- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت درک مفهوم دفاع مقدس؛
- ۶- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش بعد نظامی و ابعاد مختلف فرهنگی و سیاسی؛
- ۷- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش بیداری ملت و انسجام و اتحاد بین آن‌ها؛
- ۸- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت حفظ آثار جنگ تحمیلی؛
- ۹- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش خودباوری، خودکفایی و شکوفایی استعدادها؛
- ۱۰- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش رشد خلاقیت صنعتی و صنایع نظامی؛
- ۱۱- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت تثبیت و صدور انقلاب اسلامی و معرفی اسلام به دنیا؛
- ۱۲- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش بروز شجاعت انسان‌ها؛
- ۱۳- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش نجات از انحطاط فرهنگی؛
- ۱۴- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش صدور تجربه‌های مبارزه و دفاع به سایر ملت‌ها؛
- ۱۵- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت معرفی معنویت و جاودانگی دفاع مقدس؛
- ۱۶- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش مبارزه با قدرت‌های بزرگ غرب و شرق؛
- ۱۷- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت تبیین گنجینه عظیم دفاع مقدس در قالب آثار هنری؛
- ۱۸- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش عملکرد نیروهای مسلح ایران و نقش بسیج؛
- ۱۹- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت نمایش جهاد بزرگ دینی و ملی ملت ایران؛
- ۲۰- طراحی موزه‌های دفاع مقدس در جهت معرفی برکات مختلف آن.

و نیز می‌توان این گونه نتیجه گرفت که خصوصیات فیزیکی ساختمان موزه با عملکرد صحیح خود عامل بسیار مهمی در طراحی موزه‌های دفاع مقدس و اثربخشی آن مجموعه می‌باشد، به‌عنوان مثال:

خوانایی مسیر. در طراحی یک موزه به‌منظور نمایش، باید به نکات خاصی توجه نمود تا بازدیدکنندگان از موزه بتوانند به‌راحتی و بدون اینکه در فضاهای پیچ‌درپیچ آن سردرگم گردند،

به راحتی در مسیری روشن به حرکت درآمده و از کلیه سالن‌های نمایش در صورت تمایل از ساختمان موزه خارج شوند.

تناسبات اشیاء با سالن‌های نمایش. تالارهای نمایش می‌بایست، متناسب با ابعاد و اندازه‌های سوژه‌های نمایش انتخاب شود. برای مثال در سالی بزرگ به نمایش درآوردن آثار ظریف و کوچک که بازدیدکننده می‌بایست در فاصله نزدیک به آن قرار گیرد، به هیچ وجه مناسب نیست و بالعکس آثار هنری در اندازه‌های بزرگ را در تالارهای کوچک به نمایش درآوردن صحیح نمی‌باشد.

ایجاد ارتباط با فضای بیرونی. از آنجایی که عموماً سالن‌های نمایش اشیا و آثار مختلف در موزه‌ها فضایی بسته را تشکیل می‌دهند و نورهای غیرمستقیم طبیعی و مصنوعی، روشنایی این مکان‌ها را تأمین می‌کنند؛ می‌بایست در مسیر حرکت بازدیدکنندگان مکان‌هایی را جهت دید به فضایی باز و دارای نور کافی ایجاد نمود تا از احساس دل‌تنگی از یکنواختی مسیر حرکت بازدیدکننده کاسته شود و وی را تشویق به ماندن و ادامه بازدید نماید.

ایجاد نمایشگاه‌های موقت در زمینه‌های هنری. به منظور هرچه فعال‌تر کردن ساختمان یک موزه می‌بایست در جوار عملکرد اصلی یک موزه که همانا تالارهای نمایش، در دوره‌های طولانی‌تر برگزار می‌شوند، یک سری تالارهای آزاد به منظور برپایی نمایشگاه‌های دوره‌ای و فصلی از آثار با ارزش در زمینه‌های مختلف دفاع مقدس پیش‌بینی نمود. تا همواره برنامه‌های جدیدی به منظور بازدید افرادی که قبلاً از تالارهای اصلی و دائمی موزه دیدن کرده‌اند فراهم نمود و تا ارتباط این گونه افراد با موزه همواره حفظ شده باشد.

ایجاد فضای تحقیق و کتابخانه. ایجاد فضاهایی به منظور تحقیق و آموزش در زمینه‌های خاص، به رشد و تکامل ذهنی و فرهنگی افراد علاقه‌مند کمک مؤثری می‌نماید. به طور مثال وجود کتابخانه‌ای با کتبی در زمینه‌های مختلف موجود در موزه به منظور تحقیق افراد علاقه‌مند.

ایجاد سالن نمایش. وجود سالن‌های نمایش فیلم، اسلاید، سخنرانی و غیره به منظور آموزش‌های سمعی و بصری به مراجعین چنین مراکزی در راستای فرهنگ دفاع مقدس. بنابراین مسئولان مربوطه می‌توانند با در نظر گرفتن این شاخص‌های کلیدی و راهگشا، مسیر خود را در راستای طراحی موزه‌ها ترسیم و چه از منظر نرم‌افزاری و چه سخت‌افزاری، از این شاخص‌ها در طراحی موزه‌ها استفاده نمایند.

فهرست منابع

- قرآن کریم.
فرهنگ‌نامه عمید.
شفاء‌الصدور (۱۲۷۳ ه. ق)، ج ۱، ص ۵۴۰.
الهی قمش‌های، محمد مهدی (۱۳۷۶)، «ترجمه قرآن کریم»، قم: انتشارات لقاء.
امام خمینی روح‌الله (۱۳۶۱)، صحیفه نور (۱-۲۴)؛ مرکز مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی؛ (مجموعه رهنمودهای امام خمینی) تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
امام خمینی روح‌الله (۱۳۷۸)، صحیفه امام (۱-۲۲)؛ مجموعه آثار امام خمینی (ره)؛ (مجموعه بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها و...) تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
حدیث ولایت (نرم‌افزار-ویرایش دوم)، «مجموعه بیانات و پیام‌ها و رهنمودهای فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، موسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، حفظ و نشر آثار حضرت امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی).
ابراهیمی، خدایار (۱۳۹۴)، «نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در انتقال فرهنگ دفاع مقدس»، دوفصلنامه مطالعات دفاع مقدس، سال اول، شماره اول.
نوروزی، محمدتقی (۱۳۸۵)، «فرهنگ دفاعی - امنیتی»، تهران: سنا، مرکز مطالعات و پژوهش‌های مدیریت.
هیرو، دیلیپ (۱۳۹۰)، «طولانی‌ترین جنگ (رویارویی نظامی ایران و عراق)»، ترجمه علی‌رضا فرشچی و همکاران، تهران، نشر مرزوبوم (مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس).
حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۹)، «مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی»، تهران: سمت.
دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۳)، «لغت‌نامه»، تهران: دانشگاه تهران، چاپ اول.
باقری، مصطفی (بی‌تا)، «تأثیرات فرهنگی دفاع مقدس»، تهران: پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس.
بیگلری، معصومه (۱۳۹۲)، پسامدرنیته و پایان کلان روایت‌ها، وبگاه ماندگار.
فرجاد، محمدحسین (۱۳۷۲)، «آسیب‌شناسی اجتماعی»، تهران: بدر.
قنادان، منصور؛ مطیع، ناهید؛ ستوده، هدایت‌الله (۱۳۷۶)، «جامعه‌شناسی- مفاهیم کلیدی»، تهران: آوای نور.
جعفری تبریزی، محمدتقی (۱۳۷۹)، «فرهنگ پسر، فرهنگ پیشرو»، تهران: مؤسسه علامه جعفری.
قربانی، علی‌حسین (۱۳۸۳)، «بررسی اصول و مبانی مدیریت فرهنگی»، تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.

ب: منابع انگلیسی و وبگاه‌ها

- وبگاه پژوهشگاه دفاع مقدس با تارنمای: www.Dsrc.ir.
پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری با تارنمای: www.khamenei.ir.

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری با تارنمای: www.leader.ir.
 وبگاه پژوهشگاه خبری صداوسیما جمهوری اسلامی ایران با تارنمای: www.iribnews.ir.
 وبلاگ مقاله و تحقیق با تارنمای: www.havasi.blogfa.com.
 پایگاه اطلاع‌رسانی باغ‌موزه دفاع مقدس با تارنمای: www.iranhdm.ir.
 وبگاه آفتاب با تارنمای: www.aftabir.com.
 پایگاه خبرگزاری ایسنا: www.isna.ir.
 وبگاه تبیان: www.tebyan.net.
 وبگاه تابناک: www.tabnakmazandaran.ir.

ج: بیانات، مصاحبه‌ها، سخنرانی‌ها و خطبه‌ها

بیانات، سخنرانی‌ها و خطبه‌ها امام خمینی(ره)

- پیام امام (ره) به مسلمانان ایران و جهان، صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۳۲۶، (۶۶/۵/۶)
- سخنرانی امام(ره) در جمع پرسنل صنایع نظامی کشور، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۰۷ - ۳۰۹، (۶۰/۱/۳۱)
- سخنرانی امام(ره) در جمع مدیران شرکت ملی نفت، صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۱۱۴، (۵۹/۱۱/۲۶)
- سخنرانی امام(ره) در جمع مسئولان وزارت نفت، صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۲۷۶، (۶۱/۳/۹)
- پیام امام(ره) به روحانیون، مراجع، مدرّسین، طلاب و ائمه جمعه و جماعات، صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۲۸۳، (۶۷/۱۲/۳)
- سخنرانی امام(ره) در جمع گروهی از مردم مرزنشین کشور، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۴۶-۲۴۷، (۵۹/۷/۸)
- پیام امام(ره) به ملت ایران صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۱۵۶-۱۵۷، (۶۱/۱/۱۲)
- سخنرانی امام(ره) در جمع اعضای کمیته برگزاری مراسم سالگرد جنگ، همان، ج ۱۸، ص ۱۳۱، (۶۲/۶/۲۸)
- پیام امام(ره) به مسلمانان ایران و جهان و زائران بیت الله الحرام، صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۳۲۵، (۶۶/۵/۶)
- پیام رادیو - تلویزیونی امام(ره) به ملت ایران، صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۳۶۸-۳۶۹، (۶۲/۱/۱)
- پیام امام(ره) به علما و مشایخ اهل سنت و نمایندگان مجلس، صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۲۴۴، (۵۹/۷/۵)

بیانات، سخنرانی‌ها و خطبه‌های امام خامنه‌ای(مدظله‌العالی)

- پیام مقام معظم رهبری به مناسبت نهمین سالگرد جنگ تحمیلی، (۱۳۶۸/۰۶/۳۰)
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فعالان عرصه هنر دفاع مقدس، (۱۳۸۸/۰۶/۲۴)
- بیانات مقام معظم رهبری در جمع تعدادی از خانواده‌های شهداء، (۱۳۸۸/۰۳/۰۳)
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار گروه کثیری از پاسداران به مناسبت سالروز میلاد امام حسین(ع) و روز پاسدار، (۱۳۸۱/۰۷/۱۷)

- سخنرانی مقام معظم رهبری در مراسم صبحگاه نظامی پایگاه منطقه‌ی دوم دریایی نیروی دریایی ارتش در بوشهر، (۱۳۷۰ / ۱۰ / ۱۲)

- بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران، (۱۳۸۱ / ۰۹ / ۰۱)

- بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران، (۱۳۸۲ / ۱۱ / ۲۴)

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای اتحادیه‌ی انجمن‌های اسلامی دانش‌آموزان، (۱۳۸۲ / ۰۶ / ۲۶)

- خطبه‌های مقام معظم رهبری در نماز عید سعید فطر، (۱۳۸۸ / ۰۶ / ۲۹)

- پیام مقام معظم رهبری به مناسبت روز شهیدان در هفته‌ی دفاع مقدس، (۱۳۸۰ / ۰۷ / ۰۵)

- پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت روز تجلیل از شهدا و ایثارگران دوران دفاع مقدس، (۱۳۸۵ / ۰۷ / ۰۶)

- پیام مقام معظم رهبری به مناسبت روز تجلیل از شهداء و ایثارگران در هفته دفاع مقدس، (۱۳۸۷ / ۰۷ / ۰۴)

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از پیشکسوتان جهاد و شهادت و خاطره‌گویان دفتر ادبیات و هنر مقاومت، (۱۳۸۴ / ۰۶ / ۳۱)

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مدیران و هنرمندان دفاع مقدس، (۱۳۷۹ / ۰۷ / ۰۶)

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مدیران و هنرمندان دفاع مقدس، (۱۳۷۹ / ۰۷ / ۰۶)

- بیانات در دیدار فعالان عرصه هنر دفاع مقدس، (۱۳۸۸ / ۰۶ / ۲۴)

مصاحبه‌ها:

مصاحبه با ثامر کنعانی، رئیس وقت موزه دفاع مقدس خرمشهر.

مصاحبه با سردار خضرائی، مدیرعامل وقت باغ‌موزه دفاع مقدس تهران.

مصاحبه با سعید صریحی، مدیرعامل وقت باغ‌موزه دفاع مقدس آبادان.

